

УДК 657.659.1

Фурса В.П.

*старший викладач кафедри економіки, фінансів, обліку і аудиту
Черкаської філії ПВНЗ «Європейський університет»***АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ
ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ****TOPICAL ISSUES OF ACCOUNTING POLICIES IN ACCORDANCE
WITH INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS****АНОТАЦІЯ**

У статті обґрунтовано необхідність формування облікової політики за Міжнародними стандартами фінансової звітності. Тема облікової політики для бухгалтерського співтовариства не нова. Облікова політика підприємства – це достатньо статичні (незмінювані) правила ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Підприємство із року в рік дотримується установлених правил, таким чином, забезпечується зіставність фінансової звітності за різні роки. Але перехід на ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності відповідно до МСФЗ вимагає від підприємства кардинального перегляду своєї облікової політики. Запропоновано рекомендації щодо складання облікової політики тим підприємствам, хто почав перехід на МСФЗ.

Ключові слова: Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), Національні положення бухгалтерського обліку (НП(С)БО), облікова політика, бухгалтерський облік, бухгалтерська оцінка, принципи, методи, фінансова звітність.

АННОТАЦИЯ

В статье обоснована необходимость формирования учетной политики по Международным стандартам финансовой отчетности. Тема учетной политики для бухгалтерского сообщества не нова. Учетная политика предприятия – это достаточно статические (неизменяемые) правила ведения бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности. Предприятие из года в год придерживается установленных правил, таким образом, обеспечивается сопоставимость финансовой отчетности за разные годы. Но переход на ведение бухгалтерского учета и составление финансовой отчетности в соответствии с МСФО требует от предприятия кардинального пересмотра своей учетной политики. Предложены рекомендации по составлению учетной политики тем предприятиям, кто начал переход на МСФО.

Ключевые слова: Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), Национальные положения бухгалтерского учета (НП (С) БУ), учетная политика, бухгалтерский учет, бухгалтерская оценка, принципы, методы, финансовая отчетность.

ANNOTATION

In the article the necessity of forming accounting policies under International Financial Reporting Standards. Topic accounting policy for the accounting community is not new. The accounting policies of the company – it is quite static (unchangeable) rules for accounting and financial reporting. Enterprise of the year follows the established rules thus provided comparability of financial statements for various years. But the transition to accounting and financial reporting in accordance with IFRS requires the Company radical revision of its accounting policies. The recommendations for the drafting of accounting policies to companies who started the transition to IFRS.

Keywords: International Financial Reporting Standards (IFRS), the National Accounting Pronouncements (NP (S)), accounting policies, accounting, accounting evaluation principles, methods, financial statements.

Постановка проблеми. Законодавчі зміни, що відбулися останнім часом у реформуван-

ні бухгалтерського обліку, зробили Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) невід'ємною частиною національного законодавства. Фінансова звітність та консолідована фінансова звітність складаються за Міжнародними стандартами фінансової звітності публічними акціонерними товариствами, банками, страховиками, кредитними спілками, фінансовими компаніями, ломбардами, професійними учасниками ринку цінних паперів (торговцями, зберігачами, компаніями з управління активами). Перехід на МСФЗ – це лише справа часу. Вихід на зовнішні ринки без зрозумілої зовнішньому користувачеві звітності неможливий. В Україні працює велика кількість іноземних компаній та їх представництв. Очікується, що з проведенням нашої державою реформ кількість компаній з іноземним капіталом або його часткою буде тільки збільшуватися.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішення поставлених завдань здійснювалося з урахуванням сучасної наукової думки вітчизняних і зарубіжних учених, чинного законодавства та практики проведення економічних експертиз із питань обліку. Організації і методиці обліку за МСФЗ присвячені праці В.В. Баби́ча, С.Ф. Голова, Я.Д. Крупки, Ю.Я. Литвина, І.І. Павлюка, В.М. Пархоменка, М.М. Ткаченка та ін. Ці праці містять багато цінних пропозицій та рекомендацій щодо ведення обліку згідно з чинним законодавством, зазначаючи разом із тим, що національний облік на даному етапі потребує проведення подальших наукових досліджень та розробок у напрямі їх удосконалення, у тому числі за МСФЗ.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зростання кількості компаній, що застосовують міжнародні стандарти в якості стандартів фінансової звітності, а також процес гармонізації національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними, сприяє постійно зростаючому попиту на фахівців із питань ведення обліку за міжнародними стандартами та складання звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності. Якою б сучасною та досконалою не була облікова система, якість бухгалтерського обліку і фінансової звітності значною мірою залежить від виконавців, тому рівень підготовки персоналу має

вирішальне значення. І роботодавці це розуміють, вимагаючи в оголошеннях на найвідповідальніші посади знання міжнародних стандартів. В Україні з кожним роком з'являється все більше спеціалістів – не тільки бухгалтерів, а також фінансистів, аналітиків, аудиторів, які мають дипломи і сертифікати міжнародних інститутів та організацій, таких як АССА, СІМА, СРА, СФА, СІРА, ІАВ, ІФА, СГА, ІМА тощо. Тому навіть на тих підприємствах, де переходу на МСФЗ закон сьогодні не вимагає, бухгалтери мають бути готові до їх застосування. Для цього потрібно розробити якісне Положення про облікову політику на підприємстві, в якому зазначити такі облікові норми в межах дозволеного стандартами, які максимально би враховували специфіку та тактичні цілі діяльності підприємства, освоїти основи МСФЗ за допомогою визнаних сертифікаційних програм.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності формування облікової політики за Міжнародними стандартами фінансової звітності

Виклад основного матеріалу дослідження. Так історично склалося, що багато українських підприємств готують фінансову звітність насамперед для органів статистики, фіскальної служби та інших державних органів. Міжнародні стандарти фінансової звітності в ролі користувачів інформації, яка міститься у звітності підприємства, насамперед бачать інвесторів. Це головна відмінність.

МСФЗ базуються на трьох головних концепціях: справедливій вартості (суть у тому, щоб активи і пасиви відображати за тією вартістю, яка найкращим чином може інформувати користувачів звітності про реальну вартість об'єктів обліку), пріоритеті економічного змісту над правовою формою (на відміну від українських стандартів МСФЗ не виходить з єдності економічного змісту та правової форми), прозорості (у звітності, складеній за МСФЗ, розкривається досить великий обсяг інформації про діяльність підприємства).

Перше застосування міжнародних стандартів регламентується МСФЗ (IFRS) 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності». Правило, що лежить в основі МСФЗ (IFRS) 1, говорить про те, що компанія, яка вперше застосовує МСФЗ, повинна скласти фінансову звітність таким чином, начебто вона завжди застосовувала МСФЗ [1].

Компанія, фінансова звітність якої складена згідно з МСФЗ, у примітках до фінансової звітності повинна зробити чітку і беззастережну заяву про відповідність МСФЗ, яка означає застосування і виконання всіх міжнародних стандартів, інтерпретацій стосовно визнання, оцінки і розкриття інформації (навіть якщо така інформація становить комерційну таємницю або негативна для компанії). Компанія не може підготувати фінансову інформацію згідно з МСФЗ та оцінити всі наслідки переходу на МСФЗ доти, поки вона не знатиме дату перехо-

ду на МСФЗ і те, які саме стандарти діятимуть на першу звітну дату.

Компанії, що застосовують МСФЗ уперше, розкривають усю інформацію, передбачену для обов'язкового розкриття стандартами МСФЗ. Тобто в частині розкриття інформації для підприємств, що застосовують МСФЗ уперше, не зроблено винятків. При цьому перший комплект звітності, складений за Міжнародними стандартами, повинен містити порівняльну інформацію як мінімум:

- на дві попередні дати – для звіту про фінансовий стан (балансу);

- за один попередній період – для всіх інших форм звітності.

Компанія, що застосовує МСФЗ уперше, повинна пояснювати, яким чином перехід від П(С)БО до МСФЗ вплинув на її фінансову звітність. Розкриття такої інформації важливе, оскільки дає змогу користувачам звітності оцінити ступінь впливу на звітність застосування міжнародних стандартів.

На дату переходу на МСФЗ компанія повинна подати звіряння капіталу, відображеного відповідно до П(С)БО, що застосовувалися раніше, із капіталом, відображеним згідно з МСФЗ. Також на дату переходу компанія подає звіряння балансу, складеного згідно з П(С)БО, із балансом, складеним згідно з МСФЗ.

Щоб перейти на ведення обліку і складання звітності згідно з МСФЗ, на першому етапі необхідно розробити облікову політику, яка є досить об'ємним документом, який може містити такі розділи:

- принципи, методи, порядок обліку активів і зобов'язань. Облікова політика повинна відповідати вимогам кожного міжнародного стандарту, що діє на звітну дату першої фінансової звітності за МСФЗ. Можливе застереження про дострокове застосування міжнародних стандартів, якщо такими стандартами дозволено їх дострокове застосування (компанія може застосувувати новий МСФЗ, який ще не є обов'язковим, але дозволяє дострокове застосування);

- План рахунків з ієрархією і набором аналітик за кожним субрахунком;

- журнал бухгалтерських проведення для типових господарських операцій;

- склад пакета звітності (форми основних звітів і розкриттів, алгоритм заповнення звітності);

- регламент документообігу з переліком документів, які беруть участь у бізнес-процесах, поділ функцій і відповідальності, строки подання документів;

- регламент закриття періоду, де описується порядок проведення процедур закриття, порядок формування вартості окремих груп активів на звітну дату;

- інші регламенти, які забезпечують виконання вимог облікової політики.

Наприклад, регламент тестування активів на знецінення, регламент визнання доходів за різ-

ними типами договорів, регламент проведення інвентаризації, формування резервів;

– методологія консолідації звітності. Строки виконання консолідації (у тому випадку, коли компанія складає консолідовану фінансову звітність).

Слід зазначити, що компанія зобов'язана використовувати одну і ту ж облікову політику в період складання вступного балансу за МСФЗ і в усіх періодах, поданих у першій фінансовій звітності за МСФЗ.

На другому етапі необхідно скласти вступний Звіт про фінансовий стан (баланс). Підготовка вступного балансу є відправною точкою для ведення обліку відповідно до МСФЗ.

Для цього компанія повинна виконати низку дій:

– визнати всі активи та зобов'язання згідно з МСФЗ;

– списати активи і зобов'язання, які не відповідають критерію визнання в МСФЗ;

– перекласифікувати статті, які були визнані відповідно до П(С)БО як активи, зобов'язання, компоненти капіталу, але згідно з МСФЗ належать до іншого типу елементів фінансової звітності;

– застосувати МСФЗ при оцінці всіх визнаних активів і зобов'язань.

Облікова політика в період до застосування МСФЗ і на дату застосування МСФЗ у компанії може відрізнитися. Отже, коригування, пов'язані з подіями та операціями, які мали місце до дати переходу на МСФЗ, визнаються безпосередньо у складі нерозподіленого прибутку (збитку) станом на дату переходу. Наприклад, якщо компанії необхідно визнати резерв сумнівної заборгованості на дату переходу на МСФЗ (раніше такий резерв не створювався), то такий резерв необхідно нарахувати за рахунок невикористаного прибутку. МСФЗ не завжди передбачають нарахування відповідних забезпечень, наприклад забезпечення відпусткових. Разом із тим одна з умов при нарахування резерву – достовірна оцінка забезпечення. Так, у п. 25 МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» зазначено: «Достовірна оцінка зобов'язання. Застосування наближених оцінок є суттєвою складовою складання фінансової звітності і не зменшує їхньої достовірності. Це особливо справедливо у випадку забезпечень, які за своїм характером є більш невизначеними, ніж більшість інших статей звіту про фінансовий стан. За винятком надзвичайно рідкісних випадків суб'єкт господарювання буде спроможний визначити діапазон можливих результатів і, таким чином, зробити наближену оцінку зобов'язань, яка є достатньою достовірною для визнання забезпечення» [2]. Також МСФЗ дозволяють деякі забезпечення оцінювати виключно з використанням значного об'єму суджень.

Так, п. 4.19 Концептуальних основ фінансової звітності передбачає: «Окремі зобов'язання мо-

жуть значною мірою вимірюватися тільки із застосуванням попередніх оцінок. Деякі суб'єкти господарювання описують такі зобов'язання як забезпечення. В окремих країнах такі забезпечення не визнаються як зобов'язання, оскільки концепція зобов'язання визначена вузько й охоплює тільки ті суми, котрі можуть бути визначені без застосування попередніх оцінок» [3]. Таким чином, у деяких випадках по МСФЗ підприємства самостійно обирають розрахунок резерву відпусток, або як це визнано в Національних стандартах бухгалтерського обліку. Відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання», затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20, «сума забезпечення на виплату відпусток визначається щомісяця як добуток фактично нарахованої заробітної плати працівниками відсотка, обчисленого як відношення річної планової суми на оплату відпусток до загального планового фонду оплати праці з урахуванням відповідної суми відрахувань на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. {Пункт 14 доповнено новим абзацом згідно з Наказом Міністерства фінансів від 27.06.2013 р. № 627 (з1242-13); із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів від 08.02.2014 р. № 48 (з0341-14)}» [4]. Крім того, під час проведення річної інвентаризації необхідно, згідно з Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженим Наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879, перевіряти правильність розрахунку резерву наступним чином: «8.2. Залишок забезпечення на виплату відпусток, у тому числі відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування з цих сум, станом на кінець звітного року визначається за розрахунком, який базується на кількості днів невикористаної працівниками підприємства щорічної відпустки та середньоденній оплаті праці працівників. Середньоденна оплата праці визначається відповідно до законодавства» [5]. Підприємство при переході на МСФЗ може вибрати найбільш раціональний для підприємства метод нарахування резерву відпусток.

Висновки. Облікова політика – це конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, що застосовуються суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності.

При розробці облікової політики підприємства слід керуватися критеріями, які визначено в МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». Іншими словами, кожен окремий МСФЗ визначає облікову політику щодо відповідних операцій, а МСБО 8 – надає вказівки, як вибрати та застосувати облікову політику, визначену іншими стандартами.

Основні принципи складання облікової політики можна сформулювати таким чином. Якщо правило обліку:

– визначено у відповідному МСФЗ – його застосування є обов'язковим;

– визначено у відповідному МСФЗ, але вплив його застосування є несуттєвим – це правило можна не застосовувати;

– не визначено в МСФЗ – тоді облікову політику визначає управлінський персонал, який застосовує судження.

Облікова політика може змінюватися добровільно або примусово.

Добровільно облікова політика змінюється за рішенням управлінського персоналу та в тих випадках, коли використання нової облікової політики дає більш достовірну інформацію для складання фінансової звітності.

Примусово облікова політика підприємства змінюється, коли цього вимагають зміни в МСФЗ. Якщо стандартами не встановлені правила переходу, тоді статті, що змінилися, слід перерахувати ретроспективно. Якщо стандарт не встановлює порядок відображення результатів перерахування в обліку, їх відображають у загальному порядку шляхом коригування нерозподіленого прибутку та статті, що змінюється. Характер змін в обліковій політиці – як добровільних, так і примусових – слід розкрити в Примітках до фінансової звітності відповідно до §§ 28–31 МСБО 8 [6].

Перш ніж приступити до складання облікової політики за МСФЗ, необхідно використовувати правила переходу на міжнародні стандарти:

– у проміжок часу з дати переходу (наприклад, із 1 січня 2015 р.) по дату, на яку складається перша фінансова звітність за МСФЗ (нехай це буде 31 грудня 2016 р.), фінансова звітність вважається попередньою. Тобто у фінансовій звітності (форми № 2, № 3) за 2015 р. буде відсутня порівнянна інформація за попередній 2014 р. І це зрозуміло, тому що фінансова звітність за 2014 р. була складена за правилами П(С)БО та інформація, наведена у цій звітності, не буде порівняною;

– відповідно до загального правила, якщо змінюється облікова політика щодо оцінки будь-якого об'єкта обліку, підприємство повинне здійснити ретроспективний перерахунок вартості об'єкта. Але при першому застосуванні

МСФЗ існують обов'язкові та добровільні винятки щодо ретроспективного перерахунку.

В обліковій політиці можна виділити такі розділи:

I. Порядок застосування та переходу на МСФЗ.

II. Організація бухгалтерського обліку (відповідальність бухгалтерської служби; порядок документообігу, що передбачає первинні документи, облікові реєстри, порядок виправлення помилок у первинних документах та облікових реєстрах, організація документообігу, порядок зберігання документів, порядок проведення інвентаризацій).

III. Порядок відображення на рахунках бухгалтерського обліку господарських операцій.

IV. Порядок складання фінансової звітності.

V. Робочий план рахунків.

VI. Порядок визначення бухгалтерської оцінки безнадійних боргів, старіння запасів, справедливої вартості фінансових активів та фінансових зобов'язань, строків корисної експлуатації активів, що амортизуються, гарантійних зобов'язань.

Перехід на МСФЗ навіть без прагнень щодо залучення іноземних інвестицій сприяє побудові раціональних процесів і новій якості управління бізнесом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 (МСФЗ 1) від 12.03.2013 р. 929_010.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37) «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» від 01.01.2012 р. 929_051.
3. Концептуальна основа фінансової звітності від 01.09.2010 р. 929_020.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» МФУ від 31.01.2000 р. № 203.
5. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань МФУ від 02.09.2014 р. № 879.
6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 (МСБО 8) «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» від 01.01.2012 р. 929_020.